

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

2025

+998335668868

www.innoworld.net

Google Scholar

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

2025

2-JILD 4-SON

YANGI RENESSANS

**RESPUBLIKA ILMIY JURNALI
TO'PLAMI**

**2 - JILD, 4 - SON
2025**

Google Scholar

ADVANCED SCIENCE INDEX

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

XALQ MANFATLARI UCHUN XIZMAT QILISHDA ICHKI ISHLAR ORGANLARINING ASOSIY VAZIFALARI

podpolkovnik Otayev O'tkirbek Matyoqubovich

O'zbekiston Respublikasi IIV Malaka oshirish instituti Kasbiy tayyorgarlik fakulteti Maxsus fanlar sikli katta o'qituvchisi, dotsent

Annotasiya: Mazkur maqolada xalq manfatlari uchun xizmat qilayotgan ichki ishlar organlarining asosiy vazifalari, faoliyatining yo'nalish va tamoyillarining ayrim jihatlarining tavsiflari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Qonun, ichki ishlar organlari, shaxs, jamiyat, davlat, vazifa.

Abstract: This article describes the main tasks, directions and principles of some aspects of the activities of the internal affairs bodies serving the interests of the people.

Keywords: Law, internal affairs bodies, individual, society, state, task.

Tarixiy manbalar qadimda vatanimiz hududida vujudga kelgan davlatlarda harbiy jangchilardan tashqari "soqchi", "qorovul", "chokar", "shixna", "yasovul", "ko'kaldosh", "muhtasib", "posbonboshi", "sarboz", "mirshabboshi" va "mirshab"lar hukmdor qarorgohi, qal'alar va boshqa inshootlarni qo'riqlash, qishloq va shaharlardagi osoyishtalik va jamoat tartibini saqlash, aholi xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish, aybdorlarni aniqlash, topish va jazolash kabi vazifalarini bajarganligi, shu kabi tuzilmalar negizida bugungi ichki ishlar organlari shakllanganligi, bu esa o'z navbatida, ichki ishlar organlari o'zbek davlatchiligi tarixi bilan chambarchas bog'langan tarixiy ildizlariga ega ekanligidan dalolat beradi. Tarixga nazar tashlasak, turli davrlardagi siyosiy sharoit taqozosiga ko'ra, bu tuzilmalarning nomi, vazifalari va ish uslublari o'zgarib borganligini ko'rishimiz mumkin. Masalan, XIX asr oxirida Rossiya imperiyasi mustamlakasiga aylangan Turkistonda joriy etilgan polisiya-mirshablik tizimi asosan mustamlakachi imperiya manfaatlariga xizmat qilib, aholining tinchligini ta'minlash, jamoat xavfsizligi hamda jinoyatchilikka qarshi kurashish bilan birga, mahalliy aholining harakatini nazorat qilish, xalq ozodlik harakatlari vujudga kelishining oldini olish va unga qarshi kurashishda harbiy bo'linmalarga ko'maklashish vazifalarini bajarish faoliyati bilan shug'ullangan. Xuddi shunday sobiq Sovet Ittifoqi davrida ham ichki ishlar organlari (dastlab "ishchi-dehqon milisiyasi" deb yuritilgan)ning faoliyati jamoat xavfsizligi hamda jinoyatchilikka qarshi kurashish bilan bir qatorda, hududda sovet tuzumini o'rnatish va uning g'oyalarini yanada mustahkamlashga qartilgan vazifalarni amalga oshirgan. Markazdan kelgan bu boradagi topshiriqlarni o'z vaqtida va bekamu-ko'st bajarishga intilgan. Aynan istiqbol sharofati bilan ichki ishlar organlari xalqimizning himoyachisi va ko'makchisiga, mamlakatimizdagi tinchlik va osoyishtalikni, jamoat tartibi va fuqarolar xavfsizligini himoya qilishning

ishonchli garoviga aylandi. Ayniqsa, so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar ushbu tizimni tubdan takomillashtirish, ichki ishlar organlarini aholiga o'z vaqtida va sifatli yordam ko'rsatadigan, har bir xodimi tomonidan «Xalq manfaatlariga xizmat qilish»ni o'z xizmat burchi deb biladigan ijtimoiy yo'naltirilgan professional tuzilmaga aylantirishga imkon bermoqda. Istiqlol yillari yurtimizda oliy qadriyat deb tan olingan inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, qadr-qimmat va boshqa daxlsiz huquqlari ta'minlanishini yanada mustahkam kafolatlash maqsadida:

birinchidan, mamlakatda tinchlik va osoyishtalikni, jamoat tartibi va fuqarolar xavfsizligini, barqaror taraqqiyotni;

ikkinchidan, ichki ishlar organlarining asosiy vazifalari, faoliyatining yo'nalishlari va prinsiplari hamda huquqiy maqomini aniq belgilashni;

uchinchidan, ularning faoliyatini yanada demokratlashtirish, ochiqligi va shaffofligini;

to'rtinchidan, tizimga zamonaviy texnologiyalarni joriy etishni va sohada boshqaruvni yanada modernizasiyalashni;

beshinchidan, ularning davlat organlari va fuqarolik jamiyati institutlari bilan samarali hamkorligini ta'minlash nazarda tutildi.

Ushbu islohotlarning mantiqiy davomi sifatida 2016-yilda mustaqil O'zbekistonning 25 yillik tarixida ilk bor "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi qonun qabul qilinib, unda ichki ishlar organlarining asosiy vazifalari, faoliyatining yo'nalish va tamoyillari belgilab berildi. Mazkur qonunning qabul qilinishi ichki ishlar organlarining o'ta mas'uliyatli, juda ham serqirra va rang-barang bo'lgan faoliyatini tartibga soluvchi huquqiy maydondagi bo'shliq, noaniqlik va ziddiyatlarni bartaraf etish, shuningdek ularni yagona qonun doirasida ichki ishlar organlariga oid asosiy qoidalarni tizimga solishni ta'minlash orqali ichki ishlar organlari tizimidagi islohotlarning mazmunan yangi bosqichini boshlab berdi.

O'zbekiston Respublikasining «Ichki ishlar organlari to'g'risida»gi 407-son qonuni 8 ta bob 49 ta moddadan tashkil topgan. Ushbu qonunning maqsadi O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar organlarining faoliyatini tartibga solishdan iborat. Mazkur qonunning 2-moddasida ichki ishlar organlarining asosiy vazifalari keltirilgan bo'lib ular quyidagilardan iborat:

Ishlar organlarining asosiy vazifalari

1. Fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish;
2. Jismoniy va yuridik shaxslarning mulkini himoya qilish;
3. Konstitusiyaviy tuzumni himoya qilish;
4. Qonun ustuvorligini ta'minlash;
5. Shaxs, jamiyat va davlatning xavfsizligini ta'minlash;

6. Huquqbuzarliklarning oldini olish va profilaktikasidan iborat.

Vazifa- bu bajarilishi kerak bo'lgan topshiriqni bildiradi.

Fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish. Ma'lumki, mamlakatimizda inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, bu borada konstitusiyaviy-huquqiy, qonunchilik, institusional va amaliy kafolatlarni mustahkamlashga qaratilgan. Ayniqsa, oilalar mustahkamligini, ularda ijtimoiy-ma'naviy muhit barqarorligini ta'minlash, jamiyat farovonligini yuksaltirishga qaratilgan tizimli ishlar amalga oshirilayotganligini alohida ta'kidlash lozim. Konstitusiyamizga asosan unda belgilangan huquq va erkinliklar faqat qonunga muvofiq va faqat konstitusiyaviy tuzumni, aholining sog'lig'ini, ijtimoiy ahloqni, boshqa shaxslarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, jamoat xavfsizligini hamda jamoat tartibini ta'minlash maqsadida zarur bo'lgan doirada cheklanishi mumkinligi nazarda tutilgan. Ichki ishlar organlari mamlakatimizda fuqarolarning huquq va erkinliklarini, eng avvalo, jinoiy tajovuzlardan himoya qilishning ishonchli kafolatlarini ta'minlashga, shuningdek, ularning sha'ni va qadr-qimmatini kamsitilishiga, qonuniy manfaatlarini cheklanishiga yo'l qo'ymaslikka qaratilgan keng ko'lamli ishlarni amalga oshiradi.

Jismoniy va yuridik shaxslarning mulkini himoya qilish. Ichki ishlar organlari jismoniy va yuridik shaxslarning xususiy mulkka egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish huquqini bevosita yoki bilvosita amalga oshirishini ta'minlash, mulkiy huquqlarning ishonchli himoyasini yaratish, ushbu huquqlarni cheklayotgan omillarni bartaraf etish bo'yicha vazifalar ijrosini ta'minlaydi. Mulk huquqining buzilishi uni qonun hujjatlarida belgilangan tartibda, shuningdek zarur hollarda huquqbuzarga nisbatan tegishli sanksiyalarni qo'llagan holda buzilgan huquqlarni tiklash zaruratini anglatadi. Mulkdorning buzilgan huquqlarini jinoiy-huquqiy vositalar yordamida tiklash aybdor shaxsning sodir etgan qilmishi uchun javobgarlik belgilovchi qonunlarini to'g'ri aniqlash, aybdor shaxsni javobgarlikka tortish, shuningdek yetkazilgan zararni undirish orqali amalga oshiriladi. Aytish mumkinki, moddiy ne'matlarni taqsimlash sohasini tartibga soluvchi ijtimoiy munosabatlarga tajovuz qiluvchi xavfliroq jinoyatlarni o'zgalar mulkini talon-toraj qilish jinoyatlari tashkil qiladi. O'zgalar mulkini talon-toraj qilish deganda, huquqqa xilof ravishda o'rnini qoplamasdan, g'arazgo'ylik niyatida mulkdorga zarar yetkazib, o'zganing mulkini aybdorning o'zi yoki boshqa shaxslar foydasiga egallab olish yoki o'tkazish tushuniladi. Mazkur turdagi jinoyatlarning predmetini o'zganing mulki tashkil qiladi. O'zganing mulki deganda esa, boshqaga tegishli bo'lgan ashyolar, pullar, mulkka egalik huquqini beruvchi – qo'lga kiritilishi, mulkni qo'lga kiritish bilan teng bo'lgan

hujjatlar tushuniladi. Shu sababli jinoyat qonunchiligida ushbu turdagi jinoyatlar uchun jinoiy javobgarlikning o'rnatilishi mulkdor va xo'jalik yurituvchi subyektlar huquqlarini jinoiy tajovuzlardan himoya qilishning muhim omillardan biri hisoblanadi.

Konstitusiyaviy tuzumni himoya qilish. Yangi tahrirdagi Konstitusiyaning 7-moddasi uchinchi bandida: "Konstitusiyada nazarda tutilmagan tartibda davlat hokimiyati vakolatlarini o'zlashtirish, hokimiyat organlari faoliyatini to'xtatib qo'yish yoki tugatish, hokimiyatning yangi va muvoziy tarkiblarini tuzish Konstitusiyaga xilof hisoblanadi va qonunga binoan javobgarlikka tortishga asos bo'ladi", deb belgilangan. Bu normalar Yangi O'zbekiston demokratik huquqiy davlat hisoblanib, mamlakatda hokimiyat almashishi faqat Konstitusiya va qonunlar asosida ta'minlanadi, degan tamoyil hayotga tatbiq etilishining kafolatidir. Davlatning huquqiy siyosati insonparvarlik, demokratiya, ijtimoiy adolat va siyosiy xilma-xillik prinsiplariga asoslanadi. Ushbu normalar mamlakatimizda xalq hokimiyatchiligining konstitusiyaviy-huquqiy asoslarini mustahkamlash bilan bir qatorda xalqimiz xohish-irodasi va insonlarning qonuniy manfaatlarini ta'minlashga ham xizmat qiladi.

Qonun ustuvorligini ta'minlash. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan demokratik yangilanishlar va islohotlarning eng muhim yo'nalishlaridan biri bu - qonun ustuvorligini ta'minlash va uni mustahkamlashga qaratilgan. Shunday ekan, jamiyatning rivojlanish tendensiyasi ijtimoiy munosabatlarda qonuniylik tizimining mustahkamligi bilan uzviy bog'liq hisoblanadi. Bu islohotlarning asosiy maqsadi, Respublikamizda qonun ustuvorligini ta'minlash orqali inson sha'ni va qadr-qimmatini mustahkamlashga qaratilganligini Prezidentimizning huquq tartibot sohasi mas'ullariga qarata: "Hech kimning unutishga haqqi yo'q - qonun talablari va inson huquqlari - biz uchun oliy qadriyat" - degan fikrlaridan ham bilish mumkin. Qonun ustuvorligi, fuqarolarning qonun oldida tengligi, insonparvarlik, adolatlilik va aybsizlik prezumpsiyasi kabi konstitusiyaviy prinsiplarni so'zsiz va og'ishmay ta'minlash, sud-tergov faoliyatida fuqarolarning huquq va erkinliklariga rioya qilish, qonun hujjatlari talablariga og'ishmay va qat'iy rioya etishga, ichki ishlar organlarining birinchi darajali e'tibori qaratilishi, unga muvofiq qonun normalarini aniq ijro etish va ularga rioya qilishdan har qanday chekinish, qanday sabablarga ko'ra kelib chiqqanidan qat'i nazar, qonuniylikni buzish hisoblanadi hamda qonun hujjatlarida belgilangan javobgarlikka sabab bo'ladi.

Shaxs, jamiyat va davlatning xavfsizligini ta'minlash. Davlatimiz mustaqilligini, uning xavfsizligini har qanday ichki va tashqi tajovuzlardan himoya qilish, fuqarolarning tinch va osoyishta hayot kechirishini, shaxs, jamiyat va davlat xavfsizligini taminlash, ularning huquqlari, erkinliklari va

qonuniy manfaatlarini himoya qilish ichki ishlar organlari tarkibiga kiruvchi barcha tuzilmalarning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Sodir bo'layotgan geosiyosiy jarayonlar, qit'a va mintaqada tashqi siyosiy vaziyatning o'zgarishi shubhasiz milliy xavfsizlikning konseptual asoslarini ishlab chiqish, davlat xavfsizligini ta'minlash tizimini rivojlantirishni talab qiladi. Milliy xavfsizlikning obyekti inson - uning huquq va erkinliklari, jamiyat - uning ma'naviy va moddiy boyliklari, davlat - uning konstitusiyaviy tuzumi, suvereniteti va hududiy yaxlitligidir. Ichki ishlar organlari bu borada vazifalarni bajarish, xavfsizlikka tahdidlar va barcha o'zgarishlarga o'z vaqtida javob qaytara olishga tayyor turishi lozim.

Huquqbuzarliklarning oldini olish va profilaktikasi. Ichki ishlar organlari huquqbuzarliklarning oldini olish va profilaktikasi sohasida, huquq-tartibotni saqlash hamda mustahkamlash, huquqbuzarliklarni aniqlash, ularga barham berish, shuningdek huquqbuzarliklarning sodir etilishi sabablarini va ularga imkon berayotgan shart-sharoitlarni aniqlash, bartaraf etish maqsadida qo'llaniladigan huquqbuzarliklar umumiy, maxsus, yakka tartibdagi va viktimologik profilaktikasining huquqiy, ijtimoiy, tashkiliy va boshqa chora-tadbirlari tizimini amalga oshiradi.

Ushbu normalarda ichki ishlar organlarining asosiy vazifalari, aniq belgilangan va bir-biri bilan chambarchas bog'liq holda berilgan, ular juda ham keng ma'no va mazmunga ega. Vazifalarni amalga oshirish turli yo'nalishlarda, zarur xaollarda kuchaytirilgan va sutkalik rejimda xizmat faoliyatni olib borish orqali ta'minlanadi. Xodimlarga har qanday holatda ham o'z xizmat vazifasini bajarish mas'uliyatining yuklatilganligi, kasbiy faoliyatini amalga oshirishida murakkab va nostandart vaziyatlarning vujudga kelishi yuqoriligi, bunday xavfli vaziyatlarda sog'lig'i va hayotini xavf ostida qoldirmasligi uchun, o'ta mas'uliyat va javobgarlikni his etishni, shuningdek, maxsus vakolatlarga ega bo'lishni talab qiladi. Shuni alohida qayd etish joizki, ichki ishlar organlari yuqorida ko'rsatilgan vazifalarni bajarish jarayonida har qanday ko'rinishdagi huquqbuzarliklarning oldini olish, shuningdek amaldagi qonun hujjatlarida belgilangan vakolat doirasida tegishli organ, tashkilot, muassasalar bilan hamkorlikda va keng jamoatchilikni jalb etgan holda g'ayriijtimoiy xulq-atvorning, huquqbuzarliklarning kelib chiqish sababi va sharoitlarining profilaktikasi bo'yicha tizimli chora-tadbirlar amalga oshirib borishini ta'minlaydi. Ichki ishlar organlari zimmasiga yuklatilgan vazifalarni samarali ta'minlash uning jamiyatdagi, davlat organlari tizimidagi o'rnini belgilovchi huquqiy maqomi hamda uni amaliy faoliyatida ta'minlanishi bilan bog'liqdir.

O'zbekiston Respublikasining «Ichki ishlar organlari to'g'risida»gi qonuni va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlarida, Vazirlar

mahkamasining qarorlarida, ichki ishlar organlari faoliyatiga oid boshqa normativ-xuquqiy hujjatlarning mazmun-mohiyatini tahlili bevosita ushbu tizimning yo'nalishlari bo'yicha asosiy vazifalarini amalga oshirishning o'ziga xos jihatlarini yanada aniqroq va to'liq ochib berish imkonini beradi. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 12-apreldagi «Ichki ishlar organlari faoliyatini yanada takomillashtirishga doir tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida»gi

PQ-2883-sonli qarorining 1-ilovasi "O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi to'g'risidagi nizom"ga muvofiq Ichki ishlar vazirligi zimmasiga yuklatilgan vazifalar, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 29-noyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-27-sonli farmoni 4-ilovasiga muvofiq ichki ishlar organlari profilaktika inspektorlari zimmasiga yuklatilgan vazifalar tasdiqlangan.

Shuningdek Ichki ishlar vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan vazirlikning markaziy va hududiy bo'linmalari faoliyati to'g'risidagi namunaviy nizomlarda ularning yo'nalishlaridan kelib chiqib asosiy vazifa va funksiyalari belgilangan bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. Rasmiy nashr. – T.: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2025y.;
2. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi Kodeksi. T.: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2025y.;
3. O'zbekiston Respublikasining 2016-yil 16-sentyabrdagi O'RQ-407-son "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonuni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2016-y., 38-son, 438-modda;
4. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 2-apreldagi O'RQ-532-son "Jazoni ijro etish muassasalaridan ozod etilgan ayrim toifadagi shaxslar ustidan ma'muriy nazorat to'g'risida"gi Qonuni. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 03.04.2019-y., 03/19/532/2873-son;
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi. 2022-yil 20-dekabr.
6. O'zbekiston Respublikasining 14.05.2014-yildagi O'RQ-371-son "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi qonuni 3-moddasi. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2014-y., 20-son.
7. Ichki ishlar organlari faoliyati: IIV akademik liseylari uchun darslik / M.Z.Ziyodullayev, J.S.Muxtorov, J.X.Yuldashev. T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2020 yil 17- bet.

